

mologia romànica és extraordinàriament versemblant sense que puguem deixar de reconèixer que una d'aràbiga també fóra plausible.

FARTÀRITX (Pollença, Mall. 5, a-11, 10)

Antiga i important alqueria que ja figura en el *Rep.* en la forma *Fardarix*, modernament dividida en tres possessions: *Fartàritx d'En Roig*, avui la principal; *Fartàritx Gran* i *Fartàritx d'En Vila*, ara en ruïnes. En el Mapa Despuig *Fartarix* [*Gran*] i *F. del Recó*. A pocs quilòmetres de la vila de Pollença, tirant cap al Puig Tomir, ja en terreny fragós, davall *la Cuculla* de *Fartàritx* (700 m alt.), on hi ha la «Cova dels Morts», i arrenca ja la gran serra.

És falsa l'etimologia aràbiga que li suggereix el dicc. *Alc. Moll* (si bé vacil·lant, amb una altra de vaga i no menys errada), «*far tariq* 'lladre de camí': *ṭariq* (DOZY, II, 40) no és 'camí' sinó 'viatge, vegada, via', i *farr* no és 'lladre' sinó 'fugitiu'; i encara hi faltaria enllaç, *farr aṭ-ṭariq*: ni aquesta base fonètica ni el significat real 'fugitiu del viatge' servirien per a *Fartàritx*. Con· va provar Coromines (*Top. Hesp.*, I, 38-39) el nom es repeteix copiosament a Andalusia i la Manxa: *Ardales*, avui encara pron. popularment *hardáles* amb *h* aspirada, a la prov. de Màlaga, és esmentat per Abenalcotia, en el segle x, com *ḥarḏares* en lletres aràbigues; i hi ha altres cinc pobles anomenats *Ardales* o *Los Ardales*, tres d'andalusos, i dos a les prov. de Ciudad Real i S. de Madrid, més tres dits *El Hardal* a Andalusia i Múrcia. És evident que aquí hem de tenir un cas més dels noms mossàrabs (com els nostres *Favàritx*, *Otrollàritx*, *Aclamenàritx*, etc.) formats amb el sufix de collectiu -ARES, si bé en castellà dissimilat en -ales, segons la norma d'aqueixa llengua.

L'arrel, però, no pot ésser el ll. CARDUUS 'card' admesa per Simonet, puix que s'hi oposa la fonètica: una *c*^a no pot donar *h* aspirada, la qual en canvi és normal que en els arabismes catalans esdevengui *f*; tampoc no és versemblant el remei que maldava per trobar-li Coromines en la seva primera nota (encreuament amb *ḥarsúfa* nom de la carxofa); després ha indicat la clara solució, en el *DECat* (v, 70b8-39): derivat de *hard*- arrel comuna de l'àr. *hardûn* 'llangardaix' i la seva nova fase mossàrab, cat. meridional *ḥardatxo*, arag. *ḥardacho*. És clar que en les cuculles, coves i penyalars del rodal de *Fartàritx* abunda aquest sauri, com abunda també en els costers i moles agrestes de les *serranías* andaluses i manxegues. La *t* del nom mallorquí, vacillà de primer amb -*d*- com ho demostra el *Rep.*: la variant *Fartàritx* pot ésser deguda a contaminació de *fartar*; altrament, com que la forma *ḥardatxo* es deu a una hibridació amb el sinònim romànic *sarvatxo*/